

Таможська І.В.

кандидат педагогічних наук,

Харківський державний автотранспортний коледж

ПРОВЕДЕННЯ НОВОРОСІЙСЬКИМ УНІВЕРСИТЕТОМ КОНКУРСІВ НА ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНИХ КАФЕДР

На початку 1880-х рр. в Новоросійському університеті були вакантними такі кафедри: загальної літератури (з 1 травня 1865 р.), філософії (1875–1883 рр.), фізичної географії (1865–1880 рр.), агрономічної хімії (1879–1884 рр.). На юридичному факультеті вакантними були 8 кафедр. У лютому 1884 р. 14 членів ученої ради не підтримали оголошення навчальним закладом конкурсів на ці кафедри. Була незначна частина професорів, які не схвалювали їх, вони переконували, що оголошення конкурсу на рік не дасть результатів. Утім після напружених дебатів 9 лютого 1884 р. було вирішено оголосити конкурс по чотирьох кафедрах: державного права, міжнародного права, поліцейського права та церковного законодавства. Результати голосування були такі: «за» проголосувало 13 осіб, «проти» – 10. Більшість погодилася з проведенням конкурсів лише тому, що серед претендентів не було осіб із ученими ступенями доктора. Члени вченої ради констатували той факт, що за 20 років конкурси в університетах Російської імперії «не прижилися». Декан юридичного факультету М. І. Малінін заявив, що в Новоросійському університеті йому невідомо жодного випадку успішно проведеного конкурсу. Він не підтримав прийнятого вченою радою рішення оголосити конкурс по чотирьох кафедрах, адже з п'яти осіб, яких було запрошено взяти в ньому участь, троє були приват-доцентами, їх можна було вибирати терміном лише на рік. Наступний конкурс вони могли не пройти [1, с. 52–57].

У кінці 1883 р. в Новоросійському університеті працювало 25 ординарних і 3 екстраординарних професорів, 8 доцентів і 3 приват-доценти. Середній вік викладачів становив 45 років. З прийняттям нового університетського Статуту кількість приват-доцентів повинна була збільшитися, тому що частину доцентів вивели за штат, і вони «фактично» стали приват-доцентами.

Станом на 1896 р. в Новоросійському університеті працювало 24 приват-доценти (професорів – 47). Сума гонорару за 1884–1896 рр. складала лише 197703 руб., у той час як у Московському університеті – 160000 руб. за один рік. Наприклад, в 1896 р. на 8 приват-доцентів історико-філологічного факультету Новоросійського університету припадало 154 руб., на 6 приват-доцентів природничого відділення фізико-математичного факультету – 1223 руб.; на 4-х приват-доцентів математичного відділення – 540 руб. Деяко більші суми гонорару одержували приват-доценти юридичного факультету: 1733 руб. на 6 осіб. Комісія вважала, що необхідно відмінити гонорар для тих приват-доцентів, які вели обов'язкові навчальні курси. Гонорар приват-доцентів, що читали необов'язкові дисципліни та спецкурси, був незначним навіть у столичних університетах [2, а. 1; 7–12 зв., 28].

Комісія, що була створена на медичному факультеті в 1904 р., порушила питання щодо закритого балотування на вакантні посади приват-доцентів.

Утім дозволу не було отримано, адже Стаття 39 університетського Статуту такі дії не передбачала [3, а. 14].

В 1909 р. керівництво Новоросійського університету розглядало інститут приват-доцентури як надійне джерело заміщення вакантних кафедр, тому запроваджувало заходи для збільшення чисельності приват-доцентів. В університеті викладалися дисципліни, на які відводилася велика кількість навчальних годин. Було важко забезпечувати потрібний обсяг навчального матеріалу для викладання таких дисциплін, не завжди цей матеріал мав науковий характер. Більшість приват-доцентів мали велике педагогічне навантаження, займалися науковою роботою, викладали в гімназіях, реальних училищах та Інституті шляхетних панянок, тобто вони мали великий досвід науково-педагогічної діяльності. Тому їм часто пропонували читати такі дисципліни. Утім кошторис Міністерства народної освіти передбачав 60000 руб. на винагороду приват-доцентів Казанського, Харківського, Новоросійського та Київського університетів, але цього було недостатньо. У реальності визначеної суми вистачало на оплату тим приват-доцентам, які вели обов'язкові навчальні курси. На навчальні курси, рекомендовані факультетом, чи необов'язкові курси спеціальних коштів не вистачало. Тому «значительное большинство приват-доцентов, по преимуществу нуждающихся в средствах к жизни, не получает никакого вознаграждения». Це послугувало причиною для того, щоб частина приват-доцентів покинула Новоросійський університет.

На початку 1913 р. в університеті було 46 приват-доцентів. Крім того, ще 6 приват-доцентів обіймали посади лаборантів і прозекторів. Зі штатних сум за 1912 р. приват-доцентам було виплачено 21753 руб. 86 коп. (більше, ніж професорам), ще 9774 руб. вони одержали із спеціальних коштів [4, с. 34–35, 88–89].

У листопаді 1910 р. викладачеві історії педагогіки та основ дидактики з практичними заняттями, професору М. М. Ланге (колишньому приват-доценту кафедри філософії) замість 1200 руб. оплати призначили 800 руб. Таку суму треба було перерахувати зі спеціальних коштів Новоросійського університету, але їх не вистачало, тому вирішили використати спеціальні кошти, що одержували приват-доценти. У результаті М. М. Ланге одержав за перше півріччя 1912/1913 рр. всього 400 руб. У квітні 1913 р. він відмовився читати цей курс, звинувативши керівництво університету в тому, що воно «применшує» значення педагогіки для навчального процесу, не звертає уваги на побажання Міністерства народної освіти стосовно необхідності проводити для майбутніх учителів курси з педагогіки. Після цього інциденту 10 квітня 1913 р. історико-філологічний факультет Новоросійського університету звернувся до Міністерства народної освіти з проханням збільшити оплату за річну годину викладачеві педагогіки до 300 руб. Таку пропозицію підтримала й учена рада університету. У травні 1913 р. із Санкт-Петербурга відповіді не отримали, тому в огляд викладання на 1914/1915 навчальний рік педагогіку не внесли. Крім М. М. Ланге, інших кандидатів для читання педагогічних курсів університет тоді не мав [5, а. 24–27].

Станом на 1914 р. Новоросійський університет мав 7 вакантних кафедр: візантійської філології (з 1909 р.), загальної історії (з 1907 р.), історії

західноєвропейської літератури (з 1897 р.), історії мистецтв (з 1910 р.), історії церкви (з 1910 р.), російської історії (з 1912 р.), фінансів (з 1913 р.) [6, с. 111].

Отже, у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття виникла гостра необхідність в організаційно-методичній діяльності Новоросійського університету щодо відбору кандидатів на вакантні кафедри факультетів.

Список використаних джерел:

1. Заседание 9 февраля 1884 года // Журналы заседаний Совета Императорского Новороссийского университета за 1884 год. – Одесса, 1885. – С. 29–58.
2. О пересмотре системы профессорского гонорара // ДАОО, ф. 45, оп. 11, спр. 4. – 36 арк.
3. Дело с донесениями о состоянии кафедр // ДАОО, ф. 45, оп. 11, спр. 13. – 119 арк.
4. Отчет о состоянии и деятельности Императорского Новороссийского университета за 1912 год. – Одесса : Тип. «Техник», 1913. – 208 с.
5. О вознаграждении приват-доцентов // ДАОО, ф. 45, оп. 11, спр. 19. – 84 арк.
6. Отчет о состоянии и деятельности Императорского Новороссийского университета за 1914 г. Составил по поручению Совета Императорского Новороссийского университета проф. И. Ю. Тимченко. – Одесса : Тип. «Техник», 1915. – 402 с.

Турчин І.М.

здобувач,

Львівський національний університет імені Івана Франка;

викладач,

Львівський національний аграрний університет

ВИСВІТЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ІДЕЙ У СПАДЩИНІ ПАУЛО ФРЕЙРЕ

Відомий бразильський освітянин Пауло Фрейре зробив вагомий внесок у розвиток світової педагогічної думки. Сьогодні відбуваються зміни в освіті, тому ідеї відомого педагога є надзвичайно важливими для вдалого здійснення реформ. Фрейре написав низку книг, статей, доповідей тощо, що є надбанням для науковців, педагогів, філософів та політиків з різних країн. Критична педагогіка, критичний конструктивізм, програма поширення письменності, ідеї пригноблення, свободи, етики та демократії висвітлені у творчості видатного педагога, філософа та громадського діяча.

Дослідники мають змогу зрозуміти погляди бразильського вченого «з перших вуст» завдяки нашому перекладу відеозапису Пауло Фрейре про критичний спосіб мислення, мову та владу тощо, який може допомогти вивчити ідеї відомого освітянина та визначити власний шлях у сучасній освітній практиці.

Відеозапис «Розмова з Пауло Фрейре» [2]:

Якщо Ви запитаете мене, Пауло, що таке жити в світі, у якому увага концентрується на Вас? Я б сказав Вам, що я – допитливе створіння і я був допитливим створінням. Проте, у певний момент я зрозумів, щоб бути допитливим та розуміти інших, потрібно створити в собі певну чесноту, без якої, як на мене, важко зрозуміти інших. Це – чеснота толерантності.